

& Petrus fecit, qui ad solum Christi verbum pedibus mare ingressus est. Quod verò exurgente vento valido timuit ac mergi cœpit, hac in re similes habet multos: qui etsi in prosperitate fortes, ac constantes in fide esse videantur, vbi tamen ventus afflictionis exurgere cœperit: & magnatū fauorem nacti fuerint hæretici: tum illos videas tremere animoque destitui, & in pusillanimitatis mergi barathrum. Deinde docemur ob nullam afflictionem animum despondere. Cum enim minima aut certè nulla potius ab homine spes salutis est: tum suis adesse solet Iesus. Sicut & Petrum apprehensum dextra quiescere, vt prius agnito periculo maiorem beneficij magnitudinem agnoscerent, & gratias agerent, quod & fecisse testatur Matthæus illos qui erant in nauī.

† Mar. 6. d. † Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar.
 † Sup. 4. d. † Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vni-
 Mar. 6. g. uersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes: & rogabant eum, vt vel simbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salui facti sunt.

Genesar enim securus interpretatur, vt intelligamus Ecclesiam post varias & tyrannorum & hæreticorum persecuciones, duce Christo ad securitatem peruenturam, quam Christus de persecutione & naufragio liberatam traducat ad littus, & in tranquillo portu quiescere faciat: vel vt ait Hilarius: Finitis legis temporibus, & ex Israël quinq; milibus virorum intra Ecclesiam collocatis: iam credentium populus occurrit: iam ipse ex lege per fidem saluus, reliquos ex suis infirmos, agrotosque offerens domino, oblatique simbrias vestimentorum contingere optabant, sani per fidem futuri.

CAPVT QVINDECIMUM.

Christus Phariseorum traditiones diuinis aduersari probat. Chananææ filiam per matris fidem à dæmonio liberat, ac plurimos à varijs morbis sanat, & tandem ex septem panibus & paucis pisciculis quatuor virorum milia cum mulieribus & paruulis satiauit.

Tunc

Tunc accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribae et Pharisei, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? non enim lauant manus suas cum panem manducant. Ipse autem respondens, ait illis.

Iudeis quibus per frequens varijs vti lautionibus & baptismatis mos inoleuerat, non ex Dei præcepto aut Moysi traditione, sed ex seniorum institutis, priusquam pransum coenatum ue irent, manus lauare. Quod cum aliquando non contemptus quidem gratia, sed per imprudenciam illotis manibus discipuli discubissent, vti flagitium ducens Pharisæica hypocrisis, cum re vlla attingere Christum possent, volentes in eum discipulorum culpam (si tamen culpa fuisset) reijcere. Quare inquirunt, discipuli transgrediuntur legem seniorum. Sperabant autem non nihil aduersus maiorum traditiones dicturum Christum: atq; ita vulgi inuidiâ constaturum. Christus aut sic responcionem temperat, vt & de traditione maiorum taceat, & de inhumanitate illos coarguat, inquiens:

Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram: Nam Deus dixit: † honora patrem et matrem, et † qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri: Munus quodcumque est ex me, tibi proderit. et non honorificabit patrem suum aut matrem suam: et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Hypocrite, bene prophetauit de vobis Isaias, dicens: † Populus hic labijs me honorat: cor autē eorum longè est à me. Sine causa colunt me docentes doctrinas et mandata hominum.

Præceperat Deus Exodi. 20. patrem & matrem honorare: honoris autem appellatione non vulgarem tantum salutationem intellige, sed omne officium & obsequium illis debitum, siue in reuerendis, siue in alendis illis: vti 1. ad Timoth. 5. cap. Qui bene præsent presbyteri duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim scriptura: ✠ Non alligabis os boui trituranti: Dignus est operarius mercede sua. Præceptum quoque dederat de non maledicendo illis,

H Deute-

† Mar. 7. a

† Ex. 20.

b.

Deut. 5. b

Marc. 7. b

Galat. 3. d

Eph. 6. a.

† Exo. 21.

c.

Le. 20. c.

Pro. 20. c.

† Isa. 29. d

Marc. 7. b

Di. 8. ca.

Si solus.

✠ 1. Cor.

9. b.

Deuteron. 5. Auaritia autem Pharisaica non planè au-
dens iuuentutem auertere à subueniendo parentibus,
illisque beneficiendo per hypocrisim legem tulit, qua
sensim auerterentur à debita erga parentes beneficiètia,
falsò persuasi si quod impendendum erat parentum ne-
cessitati, deo id est, templo, templique ministris offerretur.
Atque ita parentibus ablatum, illorum auaritiæ cederet. Ideo dicit: Quicumque dixerit patri vel matri
&c. Eclipsis hoc loco est tam Latinis quàm Græcis
omnibus: quæ ita suppleri potest. Dicit Deus: Hon-
ora patrem & matrem, id est, necessaria illis impende.
Dicit auarus Pharisæus: quicumque dixerit patri vel ma-
tri: Munus quodcumque est ex me, id est, quicquid tem-
plo templique ministris obtulero tibi profuturum est.
Post hæc verba eclipsis est, atque supplendum: Liber est
à subuentione paterna, quæ autem verba sequuntur: &
non honorificabit &c. non Pharisæi legem ferentis, sed
Christi damnantis sunt, quasi subiungentis: atque ita
dum falsò persuasus iniqua vestra lege filius parentes
non honorificat, debitumque illis non impendit benefi-
cium, arbitratus se legi diuinæ per vestram impiam sa-
tisfecisse, vos irritum mandatum Dei fecistis propter
traditionem vestram. Hypocritæ, bene prophetauit de
vobis Isaias &c. Prophetia hæc scripta est, Isa. 29. Iisdem
penè verbis. Probè autem quod interpres Matthæi ha-
bet: sine causa colunt me, Græca habent: frustra colunt
me, docentes doctrinas & mandata hominum. Mandata
autem & doctrinas hominum, caue intelligas cū hæ-
reticis Ecclesiasticis traditiones, & institutiones neque
etiam humanas principum leges, quæ inductæ sunt, vt
reipub. statum, tranquillitatem publicam, rectam conser-
uarét. Cuiusmodi sunt, nõ vt hoc loco inquit excucu-
latus quidam & vxoratus sacerdos ac monachus: sacer-
dotum continentia, sed de vxoribus ducendis libidino-
sa & effrenis licentia, non de ciborum discrimine tra-
ditio, quæ ad temperantiam viam facit, sed permissa
quiduis quouis tempore edendi ingluuies. Non auricu-
laris confessio, quæ à peccando nos arceat, & auocat:
humanæ autem traditiones dicuntur à Christo quæ re-
gèta aut obliqua cum Dei præcepto pugnant: qualis erat
illa

illa Phariseorum traditio: Quod quis templo obtulerit liber est à prestando parentibus obsequio: Non ea traditio quam hic affert idem Deo ornâdis templis & aris. De quo videbis postea ex Chrysofomo, ex facto Iudæ indignantis unguentum Magdalenes effundi in pedes Christi. At si quis legem ferat vbi fuerit ornandum templum, parentibusque subueniendum, relictis illis templo offerendum esse, indubiè traditiones hominum docet, Dei mandato pugnantibus. Certè non ambigo, quod dolendum est, à multis pluris fieri manu ducetes ad Dei mandata superiorum traditiones, quam ipsissima Dei præcepta. Vt sunt qui scortari, & vsque ad ebrietatem crapulari diebus festis leuius ducant, quàm arare aut aliquam operam facere. At hi monendi sunt, vt quoad fieri potest, illi sabbatum, nisi grauis illos causa urgeat obseruent. Cæterùm à flagitijs illis de inuisis & abominabilibus summè caueant. An verò sacerdotum continentia Deo odiosa est, quòd plerique sacerdotum contra ordinis sui professionem scortantur? Non ita. Odiosum enim esset connubium quòd libidinosi plerique coniugatorum, nec sua contenti, alienam inuadunt. Sed de his satis.

Et conuocatis ad se turbis, dixit eis: Audite & intelligite.

† Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem. † Marc. 7. b.

Huiusmodi verbis vti non solet Christus, nisi cum nouum aliquid & paradoxum dicturus est, quod hominum mentibus inculcari velit. Itaque cum abundè Phariseorum interrogationi satisfecisset, temerè ac sine causa discipulos accusantium, volens paulatim ceremonias legis, quibus plus nimio Iudæi fidebant, euertere: cuiusmodi erant de cibis mundis & immundis, subdit: Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod exit ab ore coinquinat hominem. Coinquinare verbum idem est quod Græci ex Hebræis sumpserunt *κοινῶν*. id est, communicare, more Hebræorum dixerunt immundū cibū τὸ κοινόν, nõ quòd re vera vllus cibus suapte natura sit immundus: sed quòd Iudæis certis cibis interdictum erat vesci, cuiusmodi erat lepus,

nequaquam suapte natura immūdum animal: sed quòd certa & vni Deo cognita ratione aliquot cibis vesci illis interdictum erat, quos communes vocauerunt Iudæi, quasi certis gentibus concessos, & vnīs sibi vetitos. Hinc factum est vt immundi Iudæis cibi communes dicerentur: & κοινῶν communicare diceretur. Sic in Actis Petro adhuc Iudaizanti, & immundos aliquot cibos reputanti, cum iussus esset manducare de cibis cœlitus datis inter quos essent communes & immundi, illeque recufaret, dicens: ✠ Absit domine, quia nunquàm manducaui omne commune & immundum. Rursū vocem de cœlo audiuit, dicentem: Quod Deus purificauit, tu cōmune ne dixeris: id est, impurum & immundum. Cū ergo mordicus huiusmodi ceremonias de immundo cibo non edendo Iudæi tuerentur, ad eò vt post acceptum spiritum sanctum in ea sententia permaneret Apostolorum coriphæus Petrus: sciens quàm graue post hac esset Iudæis ab hac opinione discedere, Christus Iudæorū turbis, quibus mitius erat ac facilius quàm superstitionis Pharisæis ingenium, Audite inquit, & intelligite. Quasi diceret: Rem nouam vobis & quæ initio dura videatur dicturus sum. Indignātur Pharisæi & vitio ducunt quòd discipuli mei illotis manibus manducent, rem minimè Dei præcepto inhibitam. Ego autem dico vobis quòd non modò in hoc non male agunt, quinimo si posthac cibos in lege vetitos & immundos comedant, nō coinquinabuntur, neque per hoc immundi erunt. Non enim quod intrat in os coinquinat, id est, immundum reddit hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem, id est, quod in os intrat purè externum est, ne-

† Io. 15. a. que boni neque mali rationem in se habens, nullamque
† Luc. 6 f. secum inuhere malitiam potest, nisi quæ ex corde men-
Di. 38. ca. tisque affectione prodeat.

Quæ ip- Tunc accedentes discipuli eius dixerunt ei: Scis quia Phari-
fis. sei audito verbo hoc scandalizati sunt? At ille respondens,
Di. 37. ca. ait: † Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœ-
Ideo. De lestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt, & duces cæco-
Post trās. rum. † Cæcus autem si cæco ducatur præset, ambo in so-
lationem. ueam cadunt.

Dum enim ex verbo Christi intellexerunt paulatim
 ceremonias suas labefactari, quanquam meliora illis longè
 succedebant pro ceremonijs scilicet, & vmbrijs, ipsif-
 sima lux & veritas, scandalizati sunt scandalo, vt Theo-
 logi vocant, accepto non dato: neque enim Christus ne-
 que eius verba occasionem illis vllam dabant offendicu-
 li. Sed ipsi mera inuidia vtrò sibi scandalum accerse-
 bant. Ideoquæ negligendum docet huiusmodi homi-
 num scandalum, inquiens. Sinite illos subaudi scandali-
 zari: rationemquæ subdit. Cæci sunt ex his videlicet,
 qui videntes videre nolunt, neque intelligentes intel-
 ligere. Sinite ergo illos perire, qui scientes ac volentes
 perire volunt. Ego autem non possum patris mei opera
 non facere, & necessariam veritatem non prædicare. Et
 si futurum scio illos inde offendi, nihil ad me de illis,
 qui adulterina plantatio sunt, quam pater meus non
 plantauit. Ideoquæ eradicabuntur ex viua scilicet terra
 electorum, & domini vinea. Nam adulterinæ plantatio-
 nes non dabunt radices altas. Ideoquæ finite cæcos mag-
 istros cum cæcis discipulis, quos docent in æternæ
 damnationis foueam cadere: cum recta monentibus &
 salutaria audire nolint.

*Respondens autem Petrus, dixit ei: Ediffere nobis parabolam
 istam. At ille dixit: adhuc & vos sine intellectu estis? Non
 intelligitis, quia omne quod in os intrat in ventrè vadit, &
 in secessum emittitur: Quæ autem procedunt de ore, de corde
 exeunt, & ea coinquinat hominè. † De corde enim exeunt co
 † Ge. 6. a.
 gitationes male, homicidia, adulteria, fornicatiões, furia, fal 8. d.
 sa testimonia, blasphemie. Hæc sunt quæ coinquinat homiem. Marc. 7. e
 Nō loīs autē manibus māducat, nō coinquinat hominem.*

Respondendi verbo vt antè diximus vtuntur Euan-
 gelista, etiam si nulla interrogatio præcessit. Quomodo
 hic Petrus, qui nihil antè interrogante Christo, dicit
 Matth. Respondens Petrus, ait: Ediffere nobis parabola-
 lam istam. Vbi notum est parabola: nomen non pro si-
 militudine sumi sed pro obscura aliqua sententia. Quo-
 modo & in Psalmis. ✠ Aperiam in parabolis os meum, *Psal. 77.
 loquar propositiones ab initio. Ostendit autem Chri-
 stus quomodo quod intrat in os non coinquinat homi-
 nem:

nem : quia videlicet sola impietatis sedes mens & cor. Nam quicquid fit non accedente mentis consensione, siue illud stuprum sit, quemadmodum in Loth, culpa caret, siue homicidium fuerit, si verè imprudenti & ignoranti acciderit, non igitur quod in os intrat, sed quæ de corde exeunt mala id est, quæ animo prius patrantur, & concipiuntur, cuiusmodi sunt prauæ cogitationes, ea hominem maculant. Quod autem ait CHRISTVS : quæ procedunt de ore de corde exeunt : Idem est quod Aristoteles ait, *περὶ ἰσχυρίας*. Voces sunt mentis indices. Et alibi Christus : ✠ Ex abundantia cordis os loquitur. Nihil enim loqui solet, nisi quod illis mens suggerit. Ideo quodcumque peccatum est in voce & ore, cuiusmodi sunt falsa testimonia & blasphemix, radicem habent à corde. Hic frustra laborant hæretici, contententes de externo ciborum delectu : cùm nihil aliud velit Christus his verbis quàm cibum nullum ore sumptum per se hominem impurum reddere. Quod vtique concedunt qui quadragesimale ieiunium, Ecclesiasticaque alia obseruant.

† Mar. 7. c ✠ Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri & Sidonis: et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamauit, dicens ei: Misere mei domine fili David, filia mea male à demonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum, dicens: Dimitte illam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens, ait: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël. At illa venit, & adorauit eum, dicens: Domine adiuua me. Qui respondens, ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit: Etiam domine. Nam & canelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, ait illi: ò mulier, magna est fides tua: sicut vis: Et sanata est filia eius ex illa hora.

Egresso Iesu à Genesâr, quæ Iudæorum terra est, & in partes gentium scilicet Tyri & Sidonis ingressus: Ecce mulier Chananæa instanter ab illo filix curationem postulat, suum dicens filix morbum, dum inquit, Misere mei domine fili David, filia mea male à demonio vexatur. Filium autem David appellat, id est, Christum

ac Messiam in lege promissum. Christus autem audire dissimulans, non respondit ei verbum, nam vt fidei nostra perseverantiam teneret, plerunq; quod dare instruit, negare simulat. Mulier autem iratum putans dominum, discipulos adit, qui sua causa eum rogent, dicentes: Dimitte illam, quia clamat post nos. In verbo autem clamat, ardentem mulieris affectionem intelligas licet. Christus autem rursum dissimulans, non sum missus inquit, nisi ad oves quæ perierunt domus Israël. Quod intellige primùm ac principaliter. Nam qui saluti omnium venerat, Iudæorum tamen gratia primùm ac principaliter missus erat. Hic mihi temperare non possum, quin pseudoeuangelici cuiusdam rideam sententiam qui suis in hoc loco commentarijs sanctorum se intercessionem eneruasse putat, inquit: Videre hic liceat quàm perierit sapientia sapientum quorundam: qui ex hoc loco intercessionem sanctorum probare conantur: non animaduertentes discipulos quidem pro hac muliercula rogasse, sed nihil impetrasse. An verò nihil impetrat qui non statim assequitur quod optat, ac non magis sic bonitatem suam dispensauit dominus, vt primùm roganti mulieri veluti obsurdesceret: vt illa vilitatis suæ, & indignitatis conscia intercessores adhiberet discipulos, illis verò ab ea inductis non concederet quidem, sed neque negaret, vt perseverantiam tentaret mulieris, quæ non auditis discipulos intelligens, rursum per se venit, & adorauit. Neque rursum exaudita, audiuit à domino: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. ✠ Filios Iudæos vocat: De quibus conquerens Isaias, ait: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autè spreuerunt me. Quos & filios regni Matt 5. vocans Christus, prædicat eiciendos. Et certè populus Israëliticus non modò Dei filius dicitur, sed & primogeniti filij nomenclatura dignatus est Exod. 4. Hæc dicit dominus: ✠ Filius meus primogenitus Israel. ✠ Exodi 4. c. uangelium ergo verbum filiorum, id est, Iudæorum, panem appellat: quòd primùm ac principaliter missus esset illis. Primùmque illis, teste Paulo, prædicatum verbum oportuit. Canes autè infideles gentiles vocat: quibus negat mittendum panem filiorum, prout antè dixit,

✠ Isaię. 1. a

✠ Exodi 4. c.

ca. 7. Nolite sanctum dare canibus . At illa humilitatis suæ conscia, neque catellæ nomen erubescens, tandem filiæ sanitatem impetrauit.

† Mar. 7.
d.

Isa. 35. b.

Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ: & ascendens in montem sedebat ibi. † Et accesserunt ad eum turba multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos, ita ut turbæ mirarentur videntes, mutos loquētes, claudos ambulantes, cæcos vidētes & magnificabāt Deū Israhel.

Paulò latius tractat hunc locum Marcus, quem & ibidem fusius declarabimus. Nunc tātum quæ præter Marcum narranda senserimus. Iesus autem interdum dicitur circuire, quasi querens malè habentes quos sanaret. Interdū verò sedere expectans eos quibus cura opus est. Et ita ut inquit Hilarius, varijs obsessi morbis, id est gētiles infideles à fidelibus domino sanandi adducūtur, ut eum adoret, & procidant, quibus salus redditur, atque ad sentiendum, contuendum, laudandum, comitandumque Deum omnia & mentis & corporis ministeria reformantur.

† Mar. 8.

a.

Iesus autem conuocatis discipulis suis, dixit: † Miserior turba: quia triduo iam perseuerant mecum, & nō habēt quod manducant: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos ut saturemus turbam tantam? Et ait illis Iesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem & paucos

† Mar. 6. f

8. b. Ioan.

6. b.

pisciculos. † Et præcepit turbæ ut discumberent super terram. Et accipiens septem panes et pisces, et gratias agens fregit, et dedit discipulis, et discipuli dederunt populo. Et comederunt omnes, et saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas. Erant autem qui manducauerunt, quatuor millia hominum extra paruulos & mulieres.

Simile penè miraculum est quod præcedenti cap. tractauit Matthæus. Ne quis autem putet idem miraculum esse repetitum, aliter tractat. In quo occurrunt multa noua tractanda. Vnde Hilarius. Discipuli in priori scilicet miraculo, vnius diei ieiunium miserentes, quinq; milia

Via virorum ad coëmendos cibos remitti in castella volunt: Nunc in posteriori toto iam triduo tacent. Et deinceps sceno superior turba subfternitur, hæc accumbit in terra: illic quinque panes, hic septem offeruntur: illic duo pisces, hic indefinitus sub paucitatis tamen significatione numerus est: illic quinque milia virorum, hic quatuor: illic duodecim cophini, hic septem sportæ repletæ.

Et dimissa turba, ascendit in nauiculam: et venit in fines Magedan.

Græci habent Magdala: pro quo Marcus habet Dalmanutha. Nec dum constat quæ regio sit diuersis nominibus ab Evangelistis nuncupata. Vide num fortè ea regio fit iuxta castrum Magdalenes.

CAPVT DECIMUMSEXTVM.

Sadducæis & Pharisæis cœleste signum CHRISTVS negauit, atque ab eorum fermento cauendum docuit. discipulis autem super diuinitate sua confitentibus, suam prædixit post multa fidei documenta passionem & resurrectionem.

ET † accesserunt ad eum Pharisei et Sadducæi tentantes: et rogauerunt eum, ut signum de cœlo ostenderet eis. At ille respondens, ait illis: factu vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum. Et mane: Hodie tēpe stas, rutilat enim triste cœlum.

† Mar. 8. b
Luc. 12. g.

Nimirum ✠ Iudæi teste Paulo signa petunt, Græci ✠ 1. Cor. autem sapientiam. Quamquam etiam sancti nonnunquā i. d. signa sanctè petierint. vt Gedeon. Iudicum. 6. Ezechias, & ipse Achab. Quin imò ipse Achaz infidelis damnatur ✠ quod signum à domino petere recusauerit. Qui vero vt de Dei voluntate certior fiat: eamque impleat, signum petit, non improbè agit. At qui curiositatis tantum gratia, aut diffidentia causa id agit, impius est.

Faciem ergo cœli djudicare nostis, signa autem temporum non potestis?

Id est, qualis est futura dici crastinè tempestas ex cœli facie,